

İRAN'IN GÖZÜNDEN ZENGİZUR KORİDORU: BÖLGESEL DENGELER VE GELECEK SENARYOLARI

Hüsamettin İNAÇ¹
Emine TERYAKİ²

Öz

Zengezur Koridoru, Azerbaycan ve Nahçıvan arasındaki kara bağlantısını sağlayan stratejik bir projedir. Tarihsel olarak Türk yurdu olan Zengezur, 1921'de Ermenistan'a verilmiştir. Bu durum, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sorunları artırmıştır. Koridor, 2020 Dağlık Karabağ Savaşı sonrası gündeme gelmiş ve bölgedeki ulaşım ile ekonomik ilişkileri etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. İran, projeyi kendi çıkarlarına tehdit olarak görmekte ve yakından takip etmektedir. İran basınında koridor çeşitli ifadelerle anılmakta ve Türkiye'nin bölgedeki etkisinin artmasından endişe duyulmaktadır. Ancak bazı İranlı yetkililer koridorun ekonomik fırsatlar sunabileceğini belirtmektedir. Çalışma, koridorun İran üzerindeki jeopolitik, ekonomik ve sosyal etkilerini analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zengezur Koridoru, İran, , jeopolitik, bölgesel dengeler,

ZANGEZUR CORRIDOR THROUGH THE EYES OF IRAN: REGIONAL BALANCES AND FUTURE SCENARIOS

Abstract

The Zangezur Corridor is a strategic project that provides a land connection between Azerbaijan and Nakhchivan. Historically a Turkic homeland, Zangezur was given to Armenia in 1921. This situation has increased the problems between Azerbaijan and Armenia. The corridor came to the fore after the 2020 Nagorno-Karabakh War and will affect transportation and economic relations in the region. Iran sees the project as a threat to its interests and is closely monitoring it. The corridor is referred to by various terms in the Iranian press, and concerns are expressed about the increase in Turkey's influence in the region. However, some Iranian officials state that the corridor may offer economic opportunities. The study analyzes the geopolitical, economic, and social impacts of the corridor on Iran. Keywords: Zangezur Corridor, Iran geopolitics, regional balances,

Keywords: Zangezur Corridor, Iran, geopolitics, regional balances,

¹ Prof. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, husamettin.inac@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6922-2010

² Yüksek Lisans Öğrencisi, DPÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD, emine.teryaki7894@gmail.com, ORCID: 0009-0000-1662-2670

Giriş

Zengezur, Azerbaycan'ın zengin tarihi geçmişe sahip, Güney Kafkasya'da stratejik öneme sahip bölgelerinden biridir. Coğrafi konumu itibarıyla Güneybatı Azerbaycan toprakları ile Ermenistan'ın güneydoğusunu kapsayan Zengezur, Kafan, Gorus, Karakilise, Mehri, Zengilan ve Kubadlı gibi çeşitli bölgelerden oluşmaktadır. Tarihi kaynaklar, Zengezur'u Türklerin kadim yurtlarından biri olarak göstermekte ve bölgedeki Türkçe kökenli isimlerin çokluğu da bu tezi desteklemektedir. Zengezur adının, bu topraklarda yaşamış ve yiğitlikleriyle tanınan Türk kabilesi "Zengi"den geldiği bilinmektedir.

Zengezur bölgesi, 19. yüzyıldan itibaren demografik yapısında önemli değişimler yaşamıştır. Özellikle 1813 tarihli Gülistan Antlaşması ve 1828 tarihli Türkmençay Antlaşması sonrasında, İran'dan gelen Ermeniler Zengezur'un yanı sıra Karabağ'ın çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir. Bu durum, bölgedeki etnik yapıyı zamanla değiştirmiştir.

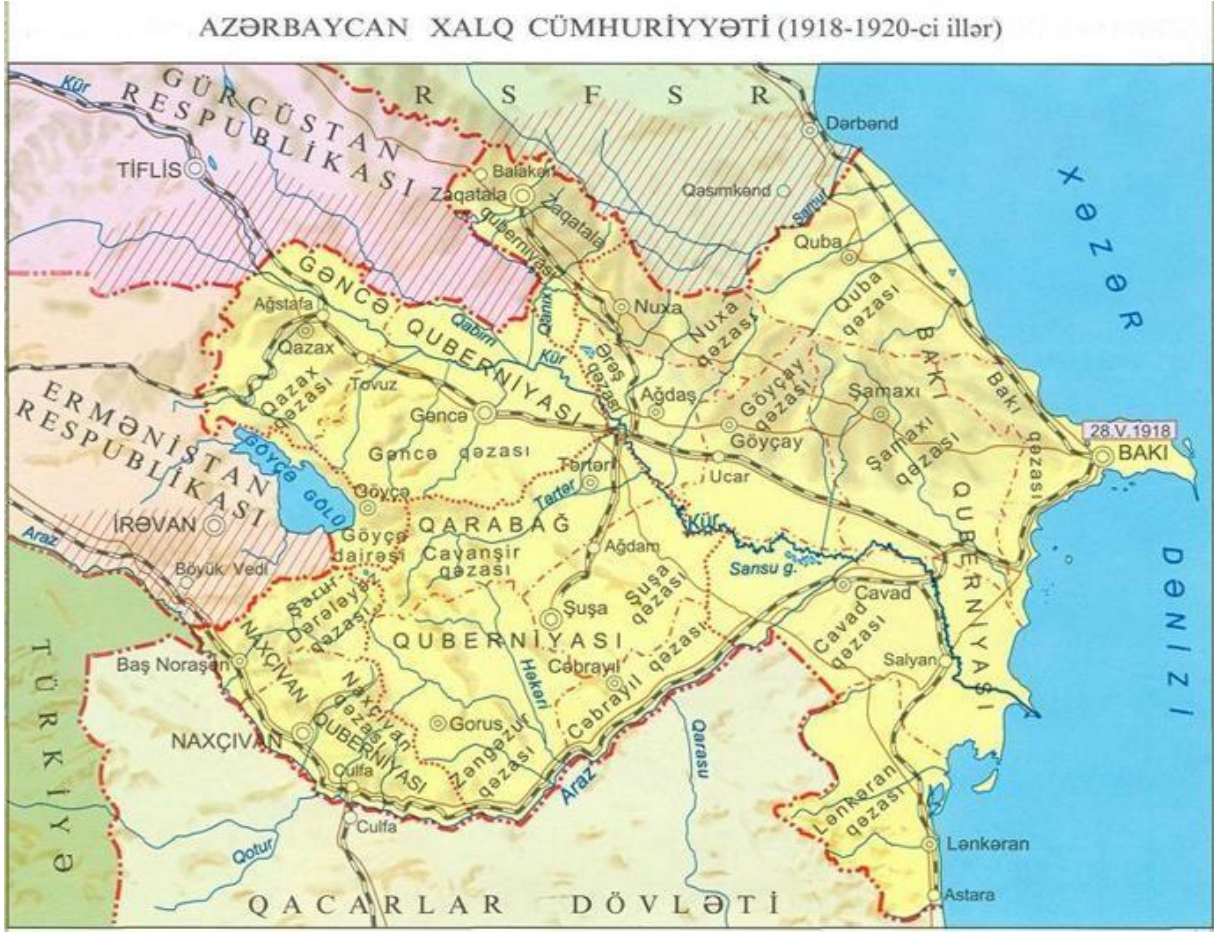
1918-1920 yılları arasında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin (ADR) sınırları içerisinde yer alan Zengezur, o dönemde Gence Vilayeti'nin bir parçasıydı. Ancak, Kızıl Ordu'nun Azerbaycan'ı işgal etmesinden sonra, 1921 yılında Zengezur topraklarının büyük bir kısmı Azerbaycan'dan alınarak Ermenistan'a verilmiştir. Bu kararın alınmasında, Sovyet yönetiminin bölgedeki siyasi ve stratejik çıkarları etkili olmuştur.

Zengezur'un Ermenistan'a verilmesi, bölgedeki demografik yapıyı daha da değiştirmiş ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ilişkilerde önemli bir sorun haline gelmiştir.

Zengezur Koridoru'nun yeniden gündeme gelmesi, 2020 yılında Dağlık Karabağ Savaşı'nın ardından imzalanan ateşkes anlaşmasıyla olmuştur. Anlaşmanın 9. maddesi, Azerbaycan ile Nahçıvan arasında bir kara bağlantısı kurulmasını öngörmektedir. Bu bağlantının Zengezur üzerinden geçmesi planlanmış ve bu nedenle koridor projesi büyük önem kazanmıştır.

Zengezur Koridoru'nun hayata geçirilmesi, bölgedeki ulaşım ağlarını ve ekonomik ilişkileri yeniden şekillendirecektir. Koridorun açılmasıyla birlikte, Azerbaycan ile Nahçıvan arasındaki seyahat ve ticaret kolaylaşacak, bölgedeki ekonomik kalkınmaya katkı sağlanacaktır. Ayrıca, koridorun bölgedeki diğer ülkelerle olan ticareti de olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Şekil: 1918-1920 yılları arasında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Haritası

İran, Zengezur Koridoru'nun hayata geçirilmesini kendi çıkarları açısından yakından takip etmektedir. Çünkü Koridorun geçiş güzergâhı, İran'ın bölgedeki ticari ve siyasi bağlantılarını etkileyebilir. Bu nedenle, İran'ın koridora yönelik tutumu, kendi stratejik çıkarları ve bölgesel politikalarıyla şekillenmektedir. Özellikle, koridorun Türkiye'nin bölgedeki etkisini artırması, İran'ın bölgedeki rolünü etkileyebilir. Bu nedenle, İran, koridorun kendi çıkarlarına en uygun şekilde gelişmesini sağlamaya çalışacaktır.

İran basınında Zengezur Koridoru genellikle "NATO Koridoru", "Turan Koridoru" veya "Türk NATO'su" gibi ifadelerle anılmaktadır. Bu ifadeler, koridorun İran, Rusya ve Çin'i çevrelemek için Batı (NATO) tarafından ortaya atılan bir proje olarak algılandığını göstermektedir. İran kamuoyu da koridorun bölgedeki güç dengelerini değiştirebileceği ve İran için riskler oluşturabileceği yönünde endişeler taşımaktadır.

Ancak, bazı İranlı yetkililer ve uzmanlar, koridorun İran için yeni ekonomik fırsatlar sunabileceğini ve bölgedeki ticareti canlandırabileceğini de belirtmektedir. Bu görüşe göre, İran, koridorun sunduğu imkânlardan faydalanarak kendi ekonomik çıkarlarını geliştirebilir.

Mevcut çalışma da koridorun İran üzerindeki jeopolitik, ekonomik ve sosyal etkilerini, ülkenin koridora yönelik tutumunu ve gelecekteki olası senaryoları kapsamlı bir şekilde analiz ederek, Zengezur Koridoru'nun İran açısından taşıdığı önemi ve bölgesel dengelerdeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Zengezur'un tarihsel bağlamına bakılarak bölgenin coğrafi konumu, tarihi önemi ve demografik yapısındaki değişimler literatür olarak incelenmiştir. Bu çalışmada, Zengezur Koridoru, ikincil kaynaklar aracılığıyla, amacına uygun bir şekilde detaylı olarak

incelenmiştir. Çalışma, bulgulara ilişkin değerlendirmelerin ve tartışmaların yapıldığı bölüm ile çeşitli önerilerin sunulduğu sonuç bölümüyle nihayete erdirilmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1.Zengezur'un Jeopolitik Konumu ve Kısa Tarihi

Zengezur, tarih boyunca Türk yurdu olmuş ve 20. yüzyılın başlarında Kafkasya ve Doğu Anadolu'daki çalkantılı süreçlerden etkilenmiştir. 1905-1906 ve 1918-1920 yıllarında Ermeni örgütlerinin saldırılarına maruz kalan bölgedeki Azerbaycan Türkleri, büyük zorluklar yaşamıştır. Bolşevik Rusya'nın Kafkasya'yı işgali ve ardından kurulan sosyalist yönetimler, Zengezur'un geleceğini derinden etkilemiştir (İnaç, 2018, s. 310). Ermenistan'ın Zengezur üzerindeki hak iddiaları, Azerbaycan'daki yeni kurulan sosyalist yönetimin tepkisiyle karşılaşmıştır. Ancak, Moskova'nın müdahalesiyle Zengezur, aşamalı olarak Ermenistan'a verilmiştir. Bu durum, Azerbaycan'ın toprak kayıplarına yol açmış ve bölgedeki demografik yapıyı değiştirmiştir

Zengezur'un Ermenistan'a verilmesi, bölgedeki Türk nüfusun azalmasına ve Ermeni nüfusun artmasına yol açmıştır. Sovyet döneminde uygulanan zorunlu göç politikaları, tarihi Zengezur bölgesindeki demografik yapıyı derinden etkilemiştir. Bölgede yaşamaya devam eden Azerbaycan Türkleri, 1987 yılından itibaren artan baskı, şiddet ve katliamlarla Ermenistan'ı terk etmeye zorlanmıştır. Bu süreç, bölgedeki Türk varlığının yok edilmesiyle sonuçlanmıştır. Arşiv kaynakları, Zengezur'un Ermenistan'a verilmesiyle ilgili çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Azerbaycan SSC Tarım Halk Komiserliği'nin 22 Ekim 1922 tarihli raporu, Azerbaycan topraklarından Ermenistan'a verilen toprak miktarını gözler önüne sermektedir. Rapora göre, Gazah kazasından 379.984 Desyatın ve eski Zengezur kazasından 405.000 desyatın toprak Ermenistan'a verilmiştir. Bu toprak kayıpları, Azerbaycan'ın yüzölçümünü önemli ölçüde azaltmıştır. (ASLANLI, Kasım 2021)

1912 ile 1921 yılları arasında, Doğu Anadolu'dan Hazar Denizi'ne kadar uzanan bir bölgede, çoğunlukla Taşnaksutyun çeteleri tarafından gerçekleştirilen katliamlarda 500.000'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir (İnaç, 2021b, 147). 1915'teki Ermeni tehcirinin ve yerleşiminin ardından, 19. yüzyılın sonunda Türkiye ve İran'dan gelen Ermenilerin Rusya tarafından eski Erivan eyaleti ve Karabağ çevresindeki bölgelere yeniden yerleştirildiği belgelenmiştir. Bu demografik değişimler, Türkiye'yi Azerbaycan'dan ayıran bir "Ermeni bariyeri"nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Sovyet döneminde Ermenistan ve Azerbaycan'da iki grup arasında önemli bir çatışma olmasa da alınan kararlar Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti topraklarına genişlemesine yol açmıştır (Sarıkaya, 2020).

Zengezur'un demografik yapısının değiştirilmesi ve Türk nüfusun bölgeden silinmesi, Ermenistan'ın bölge üzerindeki hak iddialarını güçlendirmiş ve gelecekteki çatışmaların zeminini hazırlamıştır. Bu durum, Zengezur'u günümüzde de tartışmalı bir bölge haline getirmiştir (İnaç, 2020, s. 512). Koridorun hayata geçirilmesi, bölgede jeostratejik bir dönüşüme yol açarak güç dengelerini yeniden şekillendirecektir. Bu durum, bölgedeki mevcut güç sahiplerinde rahatsızlığa neden olmakta ve bölgeyle ilişkisi olan veya ilgi duyan aktörlerin bu değişime karşı pozisyon almasına yol açmaktadır.

Bölgede ki önemli bir değişiklik ise Haziran 2021'de Türkiye ve Azerbaycan, Zengezur koridoruna atıfta bulunan ilk uluslararası belge olan Müttefik İlişkiler Hakkında Şuşa Beyannamesi'ni imzalanmasıdır (İnaç, 2021a, s. 241). Bu koridor, yüzyıllardır stratejik öneme sahip olan önemli ekonomik, politik, güvenlik ve psikolojik etkiler getirecek bir projedir. Bu koridor, uzlaşmadan kaynaklanan bir toprak değişikliği girişimi olarak tasarlanmamış olsa da, bölgesel barışı ve iş birliğini artırmak için tasarlanmış bir ulaşım projesi olarak görülmektedir (Aslanlı, 2021).

Geçmişten günümüze bakıldığında İran-Azerbaycan ilişkileri, tarih boyunca karşılıklı güvenlik endişeleri ve rekabet temelinde gelişmiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte Azerbaycan'ın

bağımsızlığını kazanması, İran için yeni bir güvenlik riski oluşturmuştur. Özellikle, Kuzey ve Güney Azerbaycan'ın birleşme olasılığı, İran'ı kaygılandırmış ve bu nedenle Karabağ sorununda Ermenistan'ı desteklemiştir (İnaç, 2022; s. 211). İran, Azerbaycan'ın güçlenmesini engellemek ve bölgedeki nüfuzunu korumak amacıyla çeşitli politikalar izlemiştir. Ancak, 1993 yılında Ermeni güçlerinin İran sınırına dayanmasıyla birlikte, Ermenistan'ın daha fazla güçlenmesini engellemek için Türkiye ile iş birliğine yönelmiştir (İnaç, 2007, s. 29) Dağlık Karabağ sorununun bölgesel ve uluslararası boyut kazanmasıyla birlikte, uluslararası platformlarda da çözüm arayışları artmıştır. AGİT-Minsk Grubu, sorunun çözümü için önemli bir mekanizma olmasına rağmen, kalıcı bir barış ve istikrarın sağlanmasında yetersiz kalmıştır.

2. İran'ın Zengezur Koridorunda Jeopolitik ve Ekonomik Çıkarları

Geçmişten günümüze bakıldığında İran-Azerbaycan ilişkileri, tarih boyunca karşılıklı güvenlik endişeleri ve rekabet temelinde gelişmiştir. İran İslam Cumhuriyeti, Azerbaycan için sadece komşu bir ülke değil, çok daha fazlasını ifade ediyor. İki ülke, yaklaşık 618 km'lik ortak kara sınırı ve Hazar Denizi'ndeki paylaşımlarıyla coğrafi yakınlık içinde bulunuyor. Tarihsel ve kültürel bağlar da iki ülkeyi birbirine bağlıyor. Azerbaycan, İran'dan sonra dünyadaki en büyük ikinci Şii nüfusa sahip ülke olarak öne çıkıyor (İnaç, 2004, s. 36).

Ancak İran ve Azerbaycan arasındaki tarihi, kültürel ve dini ortaklık birbirine zıt iki sonuç ortaya çıkarmaktadır. Ortak noktalar ilişkileri bir yandan yumuşatmakta diğer yandan da gerilime neden olmaktadır. Örneğin Azerbaycan halkının büyük bir bölümünün Şii ve hatta Şiiliğin Caferi kolundan olması bir yandan İran ile yakınlığı artırırken, diğer yandan Azerbaycan'ın laik devlet yapısı Tahran ile çatışma yaratmaktadır. İki devletin siyasi liderleri gerilen ilişkilerin belirli bir seviyede tutulmasına yönelik tarihi, kültürel ve dini ortaklığı araç olarak kullanmakta ve bu duruma vurgu yapmaktadır. (Abasov, 2011).

Bütün bunların yanı sıra Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanması, İran için yeni bir güvenlik riski oluşturmuştur. Özellikle, Kuzey ve Güney Azerbaycan'ın birleşme olasılığı, İran'ı kaygılandırmış ve bu nedenle Karabağ sorununda Ermenistan'ı desteklemiştir. İran, Azerbaycan'ın güçlenmesini engellemek ve bölgedeki nüfuzunu korumak amacıyla çeşitli politikalar izlemiştir. Ancak, 1993 yılında Ermeni güçlerinin İran sınırına dayanmasıyla birlikte, Ermenistan'ın daha fazla güçlenmesini engellemek için Türkiye ile iş birliğine yönelmiştir (İnaç, 2003, s. 343) Dağlık Karabağ sorununun bölgesel ve uluslararası boyut kazanmasıyla birlikte, uluslararası platformlarda da çözüm arayışları artmıştır. AGİT-Minsk Grubu, sorunun çözümü için önemli bir mekanizma olmasına rağmen, kalıcı bir barış ve istikrarın sağlanmasında yetersiz kalmıştır.

Görüldüğü üzere Zengezur Koridoru'nun olası etkileri, bölgedeki aktörlerin bakış açılarında farklılıklara neden olmaktadır. Özellikle Ermenistan, bu projenin hayata geçirilmesiyle birlikte bölgedeki izolasyonunun artabileceği ve ekonomik çıkarlarının zarar görebileceği endişesini taşımaktadır. Zira koridorun, İran-Ermenistan sınırının ortadan kalkmasına ve dolayısıyla Ermenistan'ın bölgedeki bağlantısının zayıflamasına yol açabileceği düşünülmektedir.

Azerbaycan, Ermenistan ve İran sınırlarında bulunan bölge, bölgenin dinamiklerinde önemli bir rol oynamaktadır. Savaşın ardından Zengezur Koridoru'nun açılması için yapılan anlaşmanın bölgede barış ve istikrarı teşvik etmede etkili olması bekleniyor. Bununla birlikte, bölgedeki değişen statüko İran için endişe kaynağıdır (Alkış & Aslan, 2022).

Çünkü Zengezur Koridoru, Azerbaycan'ın altyapısını Nahçıvan'a etkili bir şekilde bağlayacaktır. Azerbaycan ve İran arasında, İran üzerinden taşınan gazda %15 indirim içeren Nahçıvan'a doğal gaz tedariki konusunda bir anlaşma yapılmıştır. Üçlü bildiride özetlenen maddelere göre, yeni ulaşım rotaları olasılığı ortaya çıkabilir. Bu, internet, telefon, elektrik ve doğal gaz gibi temel altyapı bağlantılarının bu koridor aracılığıyla Nahçıvan'a kurulabileceğini göstermektedir. Hat

üzerindeki tüm engeller kaldırıldığında, Azerbaycan bu rotayı kullanarak Nahçıvan'a doğal gaz tedarik edebilecektir. İran'ın 9 Kasım'da imzalanan anlaşmadan memnun olmadığına dair söylentiler var ve bu durumla bağlantılı olmaktadır. İran'ın Zengezur Koridoru'nun açılmasını öngören hükümden endişe duyduğu ve bu hükmün uygulanmasına karşı olduğunu ifade etmek için Rusya ile görüştüğü bildirilmiştir. İran Cumhurbaşkanlığı Ofisi Siyasi İşler Müdür Yardımcısı Jamshidi, resmi sosyal medyada yaptığı açıklamalarda, Zengezur Koridoru'nun açılmasıyla ilgili endişelerini dile getirerek, bunun güvenliklerini tehdit etmiştir. Bu gelişmenin NATO'nun bölgedeki varlığını artıracak ve çevre ülkeler için ulusal güvenlik sorunlarına yol açacağını savunmaktadır (Sarıkaya, 2020)

3. Sonuç

Zengezur Koridoru'nun önemi, farklı yönlerde alternatif rotaların varlığı ile karakterize edilebilir. Bu koridor her şeyden önce Türkiye ile Orta Asya arasında yeni bir yol oluşturulmasını teşvik ederek Türkiye'nin bu yöndeki İran'a olan bağımlılığını zayıflatacak, ikinci olarak da Azerbaycan'ı Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'ne bağlayan İran'ın bir baskı aracı olan Nahcivan transitinin etkisini azaltacaktır.

İran'ın bu konudaki olumsuz tutumunu etkileyen bir diğer önemli faktör ise, yukarıda bahsedildiği gibi ülkenin Azerbaycan'ı Nahçıvan'a bağlayan transit ülke olma özelliğini kaybetme olasılığıdır. Zira koridorun faaliyete geçmesi durumunda, Bakü ile Nahçıvan arasında İran'a ihtiyaç duyulmadan doğrudan bir bağlantı kurulabilecektir. Bu durum, İran'ı önemli coğrafi ve jeopolitik avantajlardan mahrum bırakabileceği gibi, Türkmen gazının da Azerbaycan üzerinden Avrupa'ya taşınmasının önünü açarak İran'ın enerji alanındaki rolünü zayıflatabilir.

Bu durum da İran, Zengezur Koridoru'nun açılmasını istememektedir; çünkü bu koridor, Türk dünyasının birbirine kara yoluyla bağlanmasını sağlayacak ve bu durum İran'ın bölgedeki etkisini azaltacaktır. İran'ın Zengezur Koridoru'na gösterdiği tepki, Türkiye'nin bu projeden kaynaklanabilecek jeopolitik kazanımlarıyla da yakından ilişkilidir. Koridorun hayata geçirilmesi, Türkiye'nin bölgesel ulaşım ağındaki konumunu güçlendirecek ve Orta Asya ülkeleriyle olan bağlarını kuvvetlendirecektir. İran, Türk dünyasının entegrasyonunu kendi ulusal güvenlik ve çıkar algısı çerçevesinde değerlendirmekte ve bu durumu bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Azerbaycan ve Hazar Denizi üzerinden Orta Asya pazarlarına erişimi, İran'ın ekonomik çıkarları açısından risk oluşturmaktadır. Ayrıca, olası bir Azerbaycan-Ermenistan-Türkiye işbirliği, İran'ın bölgedeki siyasi etkisini azaltabilir ve Tahran'ın bölgedeki aktörler üzerindeki manevra kabiliyetini kısıtlayabilir. İran'ın bölgedeki güç dengesine ilişkin hassasiyetleri, güçlü bir Azerbaycan'ın varlığını bir meydan okuma olarak algılamasına neden olabilir.

Sonuç olarak, Zengezur Koridoru, sadece bir ulaşım güzergâhı değil, bölgesel ve küresel dengeleri etkileyen çok boyutlu bir projedir. Bu koridorun hayata geçirilmesiyle birlikte, bölgedeki jeopolitik, ekonomik ve sosyal dinamiklerde önemli değişimler yaşanması beklenmektedir. Zengezur Koridoru'nun açılması, öncelikle bölgedeki ulaşım ağlarını entegre ederek ticareti kolaylaştıracak, ekonomik büyümeyi hızlandıracak ve bölge ülkeleri arasındaki ilişkileri güçlendirecektir.

Tüm bu faktörler göz önüne alındığında, Zengezur Koridoru'nun İran açısından jeopolitik bir kayıp olabileceği ve ülkenin Kafkasya denkleminden tamamen çıkarılabileceği değerlendirilebilir. Hatta Azerbaycan'ı Nahçıvan'a bağlayan en önemli güzergâh olmaktan çıkması, uzun vadede İran'ın Kuşak ve Yol Projesi gibi önemli projelerdeki rolünü de olumsuz etkileyebilir.

Kaynakça

1918-1920 Yılları Arasında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Haritası. (t.y.).
https://www.azerbaijans.com/content_359_tr.html

- 1918-1920 Yılları Arasında Zengezur Kazası Haritası. (t.y.). [Map]. <https://axc.preslib.az/az/maps>
- Abasov, A. (2011). Azerbaijan and Iran: Contradiction and perspectives of development of their relations. *The Analyticon*, No.7, <http://theanalyticon.com/?p=446&lang=en> (07.2011).
- ADR-İran İlişkileri, 1919-1920, (2017). Batı yayınevi, Bakü.
- Akdevelioğlu, A. (2004). İran İslam Alkış, M., & Aslan, S. (2022). *Zengezur Koridoru'nun Türkiye'nin Türk Dünyası ile İlişkilerine Etkileri*. P. Karatay-Gögül, S. Kızılkaya, & L. Sizer (Dü) içinde, *Sosyal Bilim İncelemeleri*. Ankara: Uzun Dijital Matbaa.
- Aslanlı, A. (Kasım 2021). *Zengezur Koridoru: Zaferin Taçlanması*.
- Aslanlı, A. (2021). Tarihsel bakış., *Çıkmazdan Çözüme Karabağ Sorunu*, Editör: Muhittin Ataman, Ferhat Pirinççi içinde (ss. 117-140). İstanbul: SETA Yayınevi.
- Cumhuriyeti'nin Orta Asya ve Azerbaycan Politikaları, *Uluslararası İlişkiler*, 1 (2). ss. 129-160.
- İnaç, H. (2003). Makro toplumsal kuramlar açısından postmodernizm. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 341-351.
- İnaç, H. (2004). Identity Problems of Turkey during the European Union Integration Process. *Journal of Economic and Social Research*, 6(2), 33-62
- İnaç, H. (2007). Rethinking Democracy and Governance in the EU. *Journal of Academic Studies*, 9(32), 1-31.
- İnaç, H. (2014). Çağımızın toplumsal algısını temsil eden parametrelerden kimlik, kültür ve uygarlık kavramlarının sosyo-politik analizi *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35-57.
- İnaç, H. (2018). The Possibility of multicultural practice during the age of collective identities in line with Arab Spring, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 306-315.
- İnaç, H. (2020). Yeni dünya düzeninin bir habercisi olarak Azerbaycan-Ermenistan çatışmasının soyo-politik analizi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(3), 509-521. doi: 10.33712/mana.829489
- İnaç, H. (2021a). Değişen Güney Kafkasya Jeopolitiği ve Rusya-Çin Rekabeti. Avrasya Denklemi: Rusya-Çin Rekabeti (ed. M. Yorumaz ve S. Yılmaz) içinde (ss. 239-251) Astana Yayınları.
- İnaç, H. (2021b). *Uluslararası güvenlik, yeni dünya düzeni ve Türkiye*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, H. (2022). New world order in post-pandemic process and Turkey". In, *Turkey and the Post-Pandemic World Order* (ss. 199-225). (Edit: A. Salih İkiz), Lexington Books.
- İnaç, H. (2023). Yapısal, kurumsal ve kavramsal boyutlarıyla Türkiye-AB ilişkilerinin güncel analizi. *Bölgesel ve küresel ilişkiler bağlamında Erdoğan Dönemi Türk Dış politikası* (Ed.: A. Özkan), içinde (ss. 233-269).
- Koç, D. M. (2023). *İran Zengezur Koridoru'na neden karşı?*
- Sarıkaya, Y. (2020). *44 Gün Savaşı: Azerbaycan'ın Karabağ Zaferi*. Ankara: Türk Akademisi Siyasi, Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV) Raporu.